

En aquesta Barcelona dels anys cinquanta, que hom no sap si té una consciència i una memòria o si ja ha abdicat del seu paper de ciutat turbulenta i apassionada en l'amor com en l'odi, els enterraments de personalitats que un dia, en una avantguerra cada vegada més llunyana, representaven un moment heroic o una gesta intel·lectual, una actitud política o una obra de govern, són ocasió de recompte de forces, de revisió de fidelitats, de balanç d'experiències. El dia de Nadal de l'any 1956 ens esqueia de trobar-nos en una d'aquestes doloroses confrontacions, darrera de les despulles de Josep Puig i Cadafalch, qui ens deixava a la llinda dels noranta anys. Per a alguns dels acompanyants, aquella figura que desapareixia era la d'un vell polític de la Lliga, que un dia fou President de la Mancomunitat de Catalunya; per a d'altres, la d'un arquitecte distingit i d'un arqueòleg i investigador de mèrits internacionals; per a la majoria, en fi, la personalitat que ens abandonava en aquells dies nadalencs era la del President i d'uns dels fundadors - l'únic supervivent, amb Josep Pijoan, ~~més~~ de quaranta anys ha "dorment" i allunyat en cos i esperit de Catalunya - de l'Institut d'Estudis Catalans: l'home gràcies al qual s'havia reprès la vida de la ~~màxima~~ màxima entitat cultural de la nostra terra i que l'havia fet reviure donant-li l'escalf de la seva autoritat i el seu prestigi personal i àdhuc de la seva llar, que esdevenia així la seu de la ciència i la llengua catalanes en una època difícil. Per aquesta actuació seva de vint anys ençà, com per la dignitat amb què s'havia mantingut en un ostracisme polític que començava l'any 1923, Josep Puig i Cadafalch es mereixia l'homenatge unànime dels catalans.

A la presidència del dol, al costat dels familiars i dels membres de l'Institut, figurava, com una romanalla d'un passat que tingué moments de glòria i de desfeta, el senyor Ventosa i Calvell. Li ha correspost a ell, l'home que un dia representà una posició esquerrana dintre la Lliga (fou un dels dissidents de l'any 1904 i el primer director d'"El Poble Català") i que després fou el primer ministre de la Corona que donava a Madrid el catalanisme polític, de romandre com a únic supervivent de la generació que arribava a la vida pública en els primers anys del segle i també del remarcable estat major de la ~~xxix~~ Lliga que havia de prendre com a símbol i òrgan director la famosa "Comissió d'Acció Política". En els darrers deu anys han desaparegut R Francesc Cambó, Lluís Duran i Ventosa, Pere Rahola, Joan Garriga i Massó, Puig i Cadafalch, com abans havien desaparegut Ramon d'Abadal, Antoni Martínez i Domingo i, molt més enllà, és clar, Enric Prat de la Riba. Hi ha qui sosté que d'ençà de l'any 1917, que és l'any de l'Assemblea de Parlamentaris i el de la mort de Prat de la Riba - i precisament a conseqüència de la desaparició del primer President de la Mancomunitat de Catalunya - la Lliga perd el seu paper de dirigent de la política catalana i de partit renovador de la vella política de la monarquia, per a esdevenir, simplement, el partit de la burgesia catalana, que oscil·larà continuament entre el seu sentiment catalanista i el seu conservadorisme social. I la pregunta que sorgeix immediatament és aquesta: té realment una aptitud política, aquesta burgesia catalana que un dia cristal·litzava ~~en~~ en una agrupació tan brillant i de tan destacades personalitats com la Lliga?

Potser la resposta ens la donaria, si volgués i pogués, el propi senyor Ventosa i Calvell. La darrera vegada que li escaigué de presentar-se en una lluita electoral - modesta contesa professional, carregada tanmateix de significat polític - fou en l'elecció de degà del Col·legi d'Advocats de Barcelona. I fou derrotat, perquè no sabé congriar entorn del seu nom la unanimitat - ni de bon tros - dels advocats de sentiment i convicció catalans. Un amic que tingué ocasió de veure'l a Madrid, en aquell "hall" del Palace que segueix essent el lloc de con-

centració dels catalans que van, per gestions polítiques o econòmiques, a la capital d'Espanya, em donava la seva impressió personal, que sembla confirmada per confidències del propi interessat: avui, a Madrid, el Sr. Ventosa i Calvell, figura màxima de la política burgesa catalana, tres vegades ministre de la monarquia, actiu militant del franquisme en la guerra civil (un fill seu moria al front entre les tropes vencedores) i situat en un lloc preeminent en consells d'administració de fàbriques i entitats comercials, no té cap mena d'autoritat ni d'influència. Com no la hi tenen tampoc, per molt que un hom en faci ambaixadors oficials o oficinosos i àdhuc, si s'escau, ministres tapa-forats en moments difícils del règim, el senyor Miquel Mateu i Pla, el comte de Ruiseñada (fill gran del Comte de Guell i gens semblant al seu pare) i àdhuc el senyor Gual Villalbí, president perpetu del Foment, de l'Ateneu i patum màxima de l'economia "nacional". De fet, en aquest curiós règim actual del franquisme dels anys cinquanta - i la cosa ja ve de lluny - la burgesia catalana no té cap paper, cap autoritat, cap força.

I tanmateix, presos individualment, els industrials i comerciants catalans han aconseguit notables fortunes. El cens de milionaris de Catalunya deu ésser avui de quinze o vint vegades més nombrós que abans del 36. Les fàbriques catalanes, amb dificultats per les primeres matèries, per l'energia, per la maquinària, han treballat a tot rendiment i han creat ~~forxiximes~~ posicions acomodades per a llurs propietaris. Són els mateixos fabricants que tornaven de Burgos o de San Sebastián per la primavera de l'any 1939 (o que sortien de l'amagatall on s'havien passat, amb angúnies i sense privacions, durant tota la guerra) i que, un cop havien comprovat que els magatzems estaven plens de gèneres i tot rutllava en perfecte ~~xxx~~ ordre, àdhuc amb millores d'organització, gràcies als Comitès d'Empresa o de Control, no tenien altra feina urgent que denunciar o - els més generosos - posar al carrer els components dels seus dits comitès. (Val a dir que, llevat dels que se'n feien la pell i descomptant els mesos de presó que bona part hagué de passar, aquesta expulsió dels llocs que ocupaven fou, en general, una sort per a les víctimes: com que eren els més intel·ligents i els més emprenedors, aviat es situaren molt millor que no els que tingueren la sort de no ésser despatxats). Són els mateixos fabricants i magatzemistes que s'adaptaren ben aviat a les condicions i als costums de la nova economia, els que s'adaptaren més aviat a l'estraperlo, a les inspeccions, a les intervencions oficials, a les restriccions de corrent. Els que saberen treure de la misèria general i de la guerra mundial fortunes sanejades. Els que s'aprofitaren dels baixos sous establerts pel Govern franquista (uns o altres havien de pagar la contribució de guerra: la genial troballa fou de fer-la pagar, en forma d'hores suplementàries de treball, als pobres, als treballadors, que l'havien perduda, aquella guerra mig civil, mig internacional, mig ideològica, mig materialista, que el país havia sofert). Els que feren venir, en un servei permanent de "transmiserians", els pobres pagesos sense terra ni pa de Múrcia i d'Andalusia, i els encoratjaren a crear cinnyells de barraques poblades de gent forastera, de malalties i de rancúnia, a l'entorn de totes les poblacions industrials. A estones, quin dubte hi ha?, es sentien catalans - però feien parlar en castellà els fills - i àdhuc, cap al 1944, donaven subvencions a empreses culturals i a publicacions clandestines catalanes. Reaccionaven com a separatistes, cada vegada que una nova inspecció, que un control de preus o un augment de salaris venia a desfer-los els escandalls i a amenaçar de reduir de poc o molt el benefici previst de fi de balanç. (Jo he vist indústries que declaraven oficialment beneficis d'un 16 i un 17 per cent per a llurs accionistes.)

Hom comprendria que aquest egoisme individual hagués anat acompanyat d'una ambició col·lectiva. Al capdavall, de la guerra ençà, els bascos, que l'havien perduda igualment que els catalans, s'han fet amos de les companyies navilieres, dels bancs més importants, de les indústries siderúrgiques més

fortes. A Catalunya ha passat exactament a l'inrevés. La política oficial, de marcada hostilitat contra la nostra terra, ha pogut realitzar el seu programa sense trobar cap reacció de part de la gran burgesia catalana. Els bancs catalans han desaparegut, absorbits pels "sis grans". El darrer en fer-ho, el Banc Hispano-Colonial, pogué ésser-ho pel Central perquè li mancà l'ajut dels industrials catalans que li haurien pogut donar força i influència. A Barcelona, avui, on a cada cantonada hi ha una sucursal de banca, n'hi ha dels Bancs d'Aragó, Zaragozano, de Santander, Atlántico, què sé jo, a més dels Hispano-Americano, Central, Vizcaya, Bilbao, Español de Crédito i Espanya, que s'enduen la part més suculenta. No hi ha ni un Banc domiciliat a Barcelona o en terres catalanes - un dels darrers, el Crèdit i Docks, ha passat a ésser una dependència del Central. Igual ha passat amb les companyies navilieres, amb les d'electricitat - l'absorció de "Riegos y Fuerzas del Ebro" pel Sr. March és un dels episodis típics d'aquesta ofensiva contra l'economia de Catalunya - i amb totes les grans empreses que realment són la clau de la riquesa d'un país. I la burgesia catalana, només preocupada a arreplegar milionars ha assistit impàvida a aquesta anul·lació de la força de la seva terra.

Per això, quan van avui a Madrid, ni el Sr. Ventosa, ni el Sr. Mateu ni cap de les grans figures de la indústria catalana no ~~poxifex~~ poden fer altra cosa que plànyer-se, que suplicar, que cercar els fils secrets de la influència i de la corrupció per resoldre els problemes que cadascú té plantejats. No hi ha mai una acció col·lectiva, un front únic, un programa de defensa d'uns interessos de Catalunya - ni que fos de la burgesia catalana. I hom es pregunta, aleshores: on són els ressorts vitals d'aquella classe que, en el segle passat, mantenia les grans protestes del proteccionisme, que feia el "tancament de caixes" i l'Assemblea de Parlamentaris, i que sabia fondre's amb els grans moviments populars com la Solidaritat Catalana i crear empreses enormes com les dues Exposicions Universals? On és el lluc polític de la burgesia que havia donat els homes de la Lliga i de l'Esquerra, d'una burgesia liberal de sentiments i aferrada als interessos - però oberta a tota llei d'ambicions i d'afanys renovadors - que sabia fer-se escoltar i témer a Madrid perquè tenia una força real a Catalunya i perquè Catalunya era una força real, la més important de totes, dintre el conjunt de l'economia peninsular?

No fa gaire, amb motiu dels nous augments de sous -insuficients per a anivellar-se amb el cost de vida, però suficients per a desencadenar una inflació que ningú no sap on s'aturarà - i de les condicions amb què han estat imposats, amb efectes retroactius i sense possibilitat de repercussió en els preus, amb intervencions demagògiques - i ineficaces, és clar - dels Sindicatos Verticales, hom es meravellava de la docilitat de la burgesia catalana, que acceptava sense cap protesta aquestes impositions i les vexacions que les acompanyaven. Fa quaranta anys, es deien, "la pesseta més i l'hora menys" podien encendre, en un joc sagnant de vagues i locauts, els dos enormes exercicis del proletariat i la burgesia de Catalunya. Avui, un i altra accepten sense piular les decisions injustes i ineficaces d'un tercer en discòrdia, i igualment interessat a tenir tots dos antagonistes a ratlla i sense forces. La por de la policia i de la presó frena els obrers. Quina estranya por, en canvi, feta de mala consciència i de complicitat, frena en tot inici de protesta la burgesia catalana?

Tant com por, deu ésser la consciència de no representar gran cosa, per pròpia abdicació. Si a Catalunya hi hagués, com anys enrera, un proletariat revolucionari, conscient de la seva dignitat de classe, i una burgesia prou intel·ligent per a compaginar la defensa dels seus interessos individuals amb les ambicions col·lectives i una comprensió de les necessitats dels nous ~~tem~~ temps, els representants d'aquesta burgesia es farien escoltar, a Madrid i allà on fos. Conscients de la pròpia força i de la força que representaven, tindrien un pes decisiu en la vida política espanyola. Podrien discutir i

amençar, negar i pactar quan convingués. Exactament allò que feia la Lliga, en els temps de la seva força, quan el Sr. Ventosa podia acceptar o rebutjar una cartera de ministre, el Sr. Cambó amenaçar amb prendre's per força l'autonomia que no era concedida de grat i el Sr. Puig i Cadafalch ocupar el lloc que deixava vacant, a la Presidència de la Mancomunitat, el més genial dels polítics sortits de la burgesia catalana.

Barcelona, gener de 1957.

Pere BERNAT

Estimat Tisner: Com veus, sóc impermeable a tots els silencis, i àdhuc a la sensació d'aïllament que em produeix no rebre LNR. El darrer número que he rebut, en efecte, i gràcies a la bondat de l'amic Ferrer, de Rubí, que m'ha passat el seu exemplar, és el 13, que deu ésser, suposo, el de juliol o agost perquè hi he trobat una vivaç ressenya de la meva estrena. Què fa en Rossinyol, que em té oblidat? Que pensi, també, a incloure'm un exemplar del núm. 4 que em manca a la col·lecció.

Has rebut un article meu sobre la crisi de Suez i Hongria? I l'exabrupte jeroniesc? M'agradaria de saber-ho, així com de tenir-ne la teva impressió.

He pensat que sobre la mort del Sr. Puig i Cadafalch bé s'havia de dir alguna cosa i que no estaria de més clavar, de passada, una fuetada als burgesos catalans, cada dia més negats i també més empenyats amb tot i tothom. Suposo que la història de la caiguda de la Mancomunitat ja trobaràs algú que te la faci. (Malfia't una mica de l'amic Ferrer: la seva vehemència li fa trobar, com he vist en l'article que publiquen al num. 13 sobre Companys i la seva època, uns "racourcis" i unes afirmacions peremptòries que no l'acredite pas massa d'historiador. Ésser anti-estatutista a ultrança no priva de veure que la nostra experiència ultra-estatutària de 1936-39 fou un fracàs, perquè primerament estigué mediatitzada per la FAI i després per Negrin i els comunistes.)

M'ha escrit en Bartra que havieu cessat en la publicació de la "seva" Gasetta de Lletres. I em fa gràcia allò que diu: que s'havia convertit en un clos familiar i no interessava tampoc de donar-hi entrada a altra gent, i que per altra banda ja havien dit tot allò que volien dir. És un curiós concepte de la vocació periodística de certa gent. Suposo, tanmateix, que deus haver quedat més aviat descansat de desprendre't d'aquelles quatre pàgines grogues.

A veure si un dia et vaga d'escriure'm. Pensa que, per bé que jo sí que sempre tinc coses per dir i per això necessito les revistes mexicanes, també m'agrada de saber que allò que escric i us envio no són, al vostre parer, simples bacinades. Tenir un cert públic i saber-ne les reaccions també és una de les necessitats del periodista. Tu la pots satisfer. Jo, no, si no és a través de les cartes dels lectors, i aquests no m'escriuen - començant pels directors de les revistes.

Una altra abraçada del teu amic

13 gener 1957.

Vaig trametre a Bartra una nota de resum de la nit de Santa Llúcia, amb les votacions per als premis literaris catalans. No sé si te l'haurà passada. Confio que sí, perquè encara que la G.de Ll. hagi plegat, la informació pot interessar els lectors de LNR. Reclama-l'hi, si no.